

Joan Martori: *Vicenç Albertí i el teatre entre la Il·lustració i el Romanticisme*

Vicenç Albertí i el teatre entre la Il·lustració i el Romanticisme

Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat-Edicions UIB-Institut d'Estudis Balearics («Biblioteca Miquel dels Sants Oliver» 43 i 44), 2012-2013, 2 vol.

Dos volums agrupen l'edició de gairebé la totalitat de les aportacions –a més d'incorporar-ne de noves– que es varen fer públiques en les Jornades sobre *Vicenç Albertí i el teatre entre la Il·lustració i el Romanticisme*, a propòsit de l'any dedicat a la figura de Vicenç Albertí i Vidal. Cal aclarir que entre la publicació del primer i la del segon varen passar uns quants mesos, a causa probablement d'imperatius editorials.

El 1991 s'havia homenatjat la figura d'Antoni Febrer i Cardona; durant el 1996, la de Joan Ramis i Ramis. El 2010 exigia, doncs, vindicar la de Vicenç Albertí i Vidal i, aparelladament, fer la presentació en públic d'estudis relacionats amb la tercera fornada il·lustrada, amb l'afany de completar el procés de recuperació de la memòria del «grup il·lustrat menorquí», una marca que havia estat encunyada pel doctor Joaquim Molas i que, amb el pas dels anys, ha anat gaudint d'una afortunada acceptació entre els estudiosos.

Cal consignar que la celebració de l'any de Vicenç Albertí va venir acompanyada també de la creació de col·leccions i de la publicació d'edicions, bo i formant part de les diferents iniciatives impulsades per l'Institut Menorquí d'Estudis.

Josefina Salord, com a coordinadora de les Jornades, celebrades a Menorca del 26 al 28 de març del 2010, va saber reunir estudiosos del teatre insular, de la Catalunya Nord, del País Valencià i del Principat. Amb aquest acte acadèmic, la singularitat del fenomen insular es posà en valor, tot contextualitzant-lo amb l'exposició de l'estudi d'altres qüestions relacionades amb la història del teatre català durant el període tractat.

El conjunt de les diverses contribucions que es presentaren durant les Jornades, a més de les que s'afegiren per completar la publicació, esdevingueren una àmplia mostra de les línies d'investigació obertes sobre el teatre insular, i més concretament, sobre el menorquí. Unes recerques que, considerades en conjunt, condueixen en més d'una ocasió cap a replantejaments de diferents aspectes de la historiografia del teatre català. Ben estimulants, per tant. En aquest sentit, el recull de les intervencions no s'està en alguns moments d'insistir en la necessitat de resituar el llegat, com apunten de diferent manera Joan Mas, Gabriel Sansano i Pep Vila, entre altres.

El lector hi trobarà estudis de literatura comparada realitzats amb rigor metodològic i acompanyats d'unes conclusions presentades amb la prudència i la modèstia tan pròpia dels savis (Albert Rossich, vol II). O altres que recorden els estudis sobre les nostres Antígones. En el cas que ens ocupa, sobre el tractament del mite de

Lucrècia en el teatre de Ramis, tot seguint un itinerari que recorre el que en fa Shakespeare i el que rep en les arts plàstiques, fins a arribar a Joan Baptista Xuriguera i Magí Sunyer (Maria Paredes Baulida, vol II, p. 30).

Per altra banda, l'estudi sobre l'obra i la figura de Joana de Vigo aporta llum al paper de la dona en el grup il·lustrat menorquí i, per extensió, en la Il·lustració catalana, a partir de la consideració d'una autora que expressa sense embuts l'orgull d'escriure en la llengua pròpia. Josefina Salord Ripoll (vol. II, p. 113) es refereix a la novetat que suposà el fet que Joana de Vigo i Esquella traduí la *Ifigènia en Taurida* de Claude Guimoud de la Touche el 1801 abans que Joan Maragall publicés la seva traducció de la de Goethe, el 1897. A més a més, assenyala com l'obra de Joana de Vigo en la Il·lustració menorquina exigeix, per diferents raons, una triple consideració d'aquesta figura: per ser dona, per la classe a la qual pertany i per la situació geogràfica en la qual es troba, com si en aquesta idea ressonessin els tres dons que anys a venir pregonaria Maria Mercè Marçal en la seva «Divisa», però sense els tints de la rebel·lia.

Del conjunt d'aportacions destaca un important gruix que posa de manifest com la traducció esdevingué un instrument cabdal que possibilità la connexió amb els corrents europeus de l'època. No debades s'hi afirma que el «teatre d'aquest període és l'únic escrit en la nostra llengua que segueix la tònica europea» (Francesc Massip, vol. I, p. 15). L'aïllament que podria haver comportat la condició insular de Menorca quedà compensat per una política d'obertura i de llibertat de les quals no gaudiren els altres territoris de parla catalana durant el mateix període. Així, Vicenç Albertí traduí Goldoni, Metastasio, Molière, Beaumarchais, Ramon de la Cruz, Moratín i Rodríguez de Arellano. Gabriel Sansano introdueix la seva comunicació (vol. II, p. 179) amb unes consideracions prèvies sobre el que ell mateix anomena funambulisme terminològic a l'hora de considerar Albertí com a traductor-versionador-adaptador o simplement com a algú que reescriu seguint un procés d'adaptació a la llengua vernacle i a l'escena de Maó. I acaba convertint la seva contribució en un article programàtic, tal com succeeix amb moltes altres del conjunt, en la mesura que expressa la necessitat d'estudis en profunditat per saber com el català va pujant en els escenaris comercials entre el 1770 i el 1840.

Com succeeix en el cas d'Antoni Febrer i Cardona, Vicenç Albertí i la seva faceta de traductor participen del que a la presentació s'anomena «procés obert d'estudi i de revisió crítica» (vol. I, p. 5). En aquesta línia d'investigació esdevenen il·lustratius dos treballs: el de Rosa Bertran (vol. II, p. 179) i el de Margarida Cursach (vol. II, p. 235), sobre *La viuda astuta* de Vicenç Albertí.

La Il·lustració a Menorca considerada en conjunt porta Francesc Massip a parlar de la salvació de la literatura catalana gràcies a l'aportació del grup il·lustrat menorquí amb una afirmació que recorda la salvació dels mots a què es referiria Salvador Espriu en un altre context. En aquesta línia, l'enfocament de la qüestió per part de l'historiador del teatre comporta interessants reflexions prou àmplies, com ara què vol dir exercir la llibertat a propòsit del teatre i el perill que la seva pràctica pot suposar per als poders establerts. El ventall de reflexions que aportaren les ponències i les

comunicacions varen apuntar en més d'una ocasió a les relacions entre política i cultura en la manifestació de les dues línies de producció, tant la culta com la de caràcter popular, en un àmbit, com fou el menorquí, en el qual s'hi respirà un «aire de llibertat imperant» (F. Xavier Martín Martínez, vol I, p. 164).

Francesc Foguet, al seu torn, construeix el periple que seguí Robrenyo com a director d'escena, autor i traductor. Partint del localisme que podria haver suposat la construcció d'una hipòtesi sobre les raons que haurien portat Robrenyo a la fuga de Vilanova i la Geltrú, tot incloent-hi interessants observacions sobre els artesans que treballaven per al teatre a partir d'una anàlisi detinguda d'una llibreta de comptes, s'assenyala la importància de l'estudi de l'obra de Robrenyo com a precursor del teatre de la Renaixença. Una idea programàtica també que hauríem de relacionar amb el que afirma Massip quan diu de Robrenyo que «es converteix en un dels màxims exponents europeus d'un tipus de cultura subterrània, no transmesa per la cultura dominant i d'àmbit internacional que el discurs universitari sol menysprear olímpicament» (vol I, p. 25).

De ben segur que m'oblido de consignar molts dels mèrits que componen cadascun dels treballs que agrupen els dos volums. Per raons d'espai, no és el propòsit d'aquest paper esmentar-los tots. No m'estaré de dir, però, que *Vicenç Albertí i el teatre entre la Il·lustració i el Romanticisme* és, doncs, una excel·lent contribució a l'afermament de la vitalitat dels estudis teatrals d'aquesta època i, especialment, del convenciment que cal aprofundir-hi per a entendre el llegat i el context politicocultural que l'afavorí. Perquè l'especificitat del cas menorquí esdevé singular quan es relaciona amb l'anomalia que va suposar l'estat d'excepció que patiren els altres territoris de parla catalana durant el mateix període. Un cop més, la reflexió sobre el passat ha permès, entre altres qüestions, que la lliçó hagi estat ben servida.

A propòsit de les moltes inquietuds que aquesta època reflecteix i que, com hem vist, centren l'interès dels estudiosos, en l'epíleg d'una de les ponències es comenta que «Caldrà continuar treballant per recuperar-la plenament» (Joan Mas, vol I, p. 245). Al nostre parer, aquesta idea de continuïtat és la que dóna sentit unitari al caràcter forçosament miscel·lani dels dos volums que hem considerat. Com si es tractés de l'expressió de l'anhel dels qui, tot treballant en la recerca en l'àmbit de les humanitats, el 2010 començaven a patir les polítiques regressives que al llarg d'aquests últims anys s'han anat desplegant per tal d'anar penalitzant-la.

Joan Martori

IES Montserrat Miró i Vilà